

36600 IV Vaststelling van de begrotingsstaten van
Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het
jaar 2025

Nr. 72 Brief van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 juli 2025

De afgelopen jaren heeft het kabinet flinke stappen gezet om het niveau van bestaanszekerheid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba sterk te verbeteren. Het kabinet zet deze belangrijke ontwikkeling voort door in te zetten op structurele en gerichte maatregelen, kostenverlagende investeringen voor de lange termijn, en samenhangend beleid dat elkaar versterkt door een meer integrale benadering die aansluit bij de problematiek die de inwoners op de eilanden ervaren.

Tijdens het commissiedebat Sociaal Minimum van 11 december 2024 hebben mijn ambtsvoorganger en mijn collega, de Staatssecretaris Participatie en Integratie, uw Kamer nader geïnformeerd over deze maatregelen. Hierbij informeer ik u mede namens de Staatssecretaris van Participatie en Integratie over de voortgang van de maatregelen zoals beschreven in de kabinetsreacties van februari¹ en december² vorig jaar.³

De opbouw van deze brief is als volgt:

- In onderdeel 1 ga ik in op de genomen maatregelen van de afgelopen periode.
- In onderdeel 2 geef ik een korte tussenstand van waar we nu staan ten aanzien van de bestaanszekerheid voor de inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

¹ Kamerstuk 36 410-IV, nr. 43.

² Kamerstuk 36 600-IV, nr. 30.

³ Hiermee geef ik invulling aan de toezegging aan de Kamer en de motie van het lid White (Kamerstuk 36 600 IV, nr. 11) om voor de zomer van 2025 een voortgangsbrief met uw Kamer te delen over de opvolging van de aanbevelingen van de Commissie, met een tijdspad dat hieraan gekoppeld is. Met de brieven van februari en december 2024 achten we de toezegging om terug te komen op de voorstellen van Centraal Dialoog op het gebied van het sociaal minimum en de kabinetsreactie daarop als nagekomen (TZ202304- 154).

- In onderdeel 3 sta ik stil bij de maatregelen die in gang zijn gezet en waar de komende jaren door het kabinet verder op wordt ingezet.

1. Inzet bestaanszekerheid afgelopen jaren

De afgelopen periode is vanuit de rijksoverheid veel gedaan om de kosten van levensonderhoud te verlagen en de (minimum)inkomens te verhogen. Het sociale stelsel is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba namelijk beperkter dan in Europees Nederland, en de kosten van levensonderhoud zijn hoger. De belangrijkste stappen zijn de volgende:

1. Het wettelijk minimumloon (WML) is verhoogd. Waar het minimumloon op 1 januari 2023 voor Bonaire nog \$ 1.236, voor Sint Eustatius nog \$1.446 en voor Saba nog \$1.434 was, werd dit per 1 juli 2024 verhoogd naar \$ 1.750 voor alle drie de eilanden. Per 1 januari 2025 is het minimumloon bij een 40-urige werkweek resp. \$ 1.794 (Bonaire), \$ 1.804,40 (Sint Eustatius) en \$ 1.785,33 (Saba).
2. De lasten voor de werkgevers zijn verlaagd bij de beleidsmatige verhoging van het minimumloon naar \$ 1750. Door het bij de begrotingsbehandeling van SZW aangenomen amendement Ceder/Wuite,⁴ werden werkgevers volgens het advies van de Commissie voor een deel tegemoetgekomen voor de verhoging van het minimumloon, door de werkgeverspremies te verlagen van 13,4% naar 10,3%.
3. Ook de uitkeringen op grond van de Wet algemene ouderdomsverzekering BES (AOV), de onderstand en de Wet algemene weduwen- en wezenverzekering BES (AWW) zijn in de afgelopen periode verhoogd in lijn met de ontwikkeling van het minimumloon. Het AOV-bedrag evenals de hoogste uitkering AWW staan nu tijdelijk in een verhouding van 85% ten opzichte van het minimumloon. In overeenstemming met het advies van de Commissie is diezelfde verhouding eveneens als tijdelijk uitgangspunt genomen voor de onderstand voor een alleenstaande die zelfstandig woont.
4. Tevens heeft het kabinet per 1 januari 2024 de kinderbijslag verhoogd met circa \$ 90 per kind per maand naar \$ 225 op Bonaire, \$ 216 op Sint Eustatius en \$ 225 op Saba.
5. De afgelopen jaren heeft er jaarlijks een verhoging van de belastingvrije som plaatsgevonden. Per 1 januari 2025 is de belastingvrije som structureel gekoppeld aan de ontwikkeling van het WML.
6. De kosten van nutsvoorzieningen zijn substantieel naar beneden gebracht. De kosten voor elektra, drinkwater en telecom worden structureel gesubsidieerd. Daar bovenop geldt voor lagere inkomens de energietoelage. De tijdelijke subsidies voor telecom, drinkwater, elektra en de energietoelage zijn onlangs bij de Voorjaarsnotabesluitvorming verlengd tot en met 2026.
7. Op verschillende andere terreinen wordt fors geïnvesteerd. De Voedselbank Bonaire krijgt per 2025 een jaarlijkse bijdrage van (structureel) € 300.000. Daarnaast heeft het kabinet in 2024 €

⁴ Kamerstuk 36 410 XV, nr. 25.

800.000 beschikbaar gesteld voor het openbaar vervoer op de eilanden, en vanaf 2025 is dit structureel € 700.000. In de Regio Deal is er tevens budget beschikbaar gesteld voor een eenmalige investering in het openbaar vervoer op Bonaire.

8. Ook heeft het kabinet tot 2028 in totaal € 24 miljoen beschikbaar gesteld⁵ voor het vergroten van de voedselzekerheid op de Caribische delen van het Koninkrijk, waar de sterke afhankelijkheid van geïmporteerd voedsel onder andere leidt tot hogere prijzen van voornamelijk gezond voedsel.
9. Verder heeft het kabinet in 2026 in totaal € 7 miljoen en vanaf 2027 structureel € 8,8 miljoen extra beschikbaar gesteld uit de 'groepen in de knel'-envelop voor ondersteuning en koopkrachtverbetering van kwetsbare groepen in Caribisch Nederland, waarvan structureel € 2 miljoen ter ondersteuning van de (lokale) armoede- en schuldenaanpak.

2. Tussenbalans

Met al deze maatregelen heeft het kabinet haar inzet de afgelopen jaren aanzienlijk vergroot op verschillende aspecten van bestaanszekerheid, om zo de voorzieningen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba te verbeteren. De inkomens van veel groepen (in het bijzonder van minimahuishoudens) zijn sinds het uitkomen van het rapport van de commissie sociaal minimum Caribisch Nederland fors gestegen. In bijlage 1 is de ontwikkeling van het wettelijk minimum loon, de AOV, de onderstand en de kinderbijslag op Bonaire, Sint Eustatius en Saba weergegeven.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zal in haar volgende publicaties van de 'monitor macro-economische context Caribisch Nederland'⁶ informatie in kaart brengen over de (koopkracht)effecten van de maatregelen in 2024 en daarna. Hoewel het nu nog niet mogelijk is om de precieze effecten van de in 2024 genomen maatregelen te kwantificeren⁷, acht het kabinet, gelet op de beperkte inflatieontwikkeling, het aannemelijk dat de inkomens verhogende maatregelen in 2024 een wezenlijke impuls hebben gegeven aan de koopkracht van minimahuishoudens in Caribisch Nederland.

⁵ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 64.

⁶ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 31

⁷ Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) beschikt momenteel nog niet over alle gegevens van 2024, zoals de inkomensgegevens en koopkrachtcijfers voor het jaar 2024. Die resultaten neemt het CBS mee in volgende publicaties van de 'monitor macro-economische context Caribisch Nederland.

Tegelijkertijd werkt het kabinet verder aan het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners door te investeren in de middellange en lange termijn. Het kabinet wil af van incidentele maatregelen en werkt toe naar structurele en meer gerichte maatregelen. Daarbij gaan we uit van het principe 'comply or explain'.

Een bestaansminimum gaat niet alleen over inkomens en kosten van levensonderhoud. Een goed leven is pas mogelijk als mensen bestaanszekerheid hebben, zich veilig voelen, toegang hebben tot basisvoorzieningen én zich kunnen ontwikkelen. Daarom onderschrijven we het belang van de integraliteit in de aanpak en ondersteunen we Bonaire, Saba en Sint Eustatius hierbij.

Een belangrijke maatregel is ook het beter op elkaar afstemmen van verschillende koopkrachtmaatregelen, door de samenwerking tussen ministeries te verbeteren en besluiten over de regelingen en voorzieningen integraal te wegen. Net als voor Europees Nederland, is het wenselijk om een vast jaarlijks integraal besluitvormingsmoment te hebben over de koopkracht in Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Hierin wordt op het terrein van onder meer inkomens, kosten van levensonderhoud en fiscale maatregelen een afzonderlijke afweging gemaakt voor Caribisch Nederland. Bij Prinsjesdag 2025 wordt bekendgemaakt hoe deze afweging er voor 2026 uitziet.

3. Verdere aanpak

Nutsvoorzieningen, wonen en vervoer vormen samen met levensmiddelen de belangrijkste uitgavenposten voor inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Daarom is het van belang om naast het verhogen van de inkomens, ook structureel deze kosten van levensonderhoud te verlagen. Andere belangrijke elementen van het rapport van de commissie Thodé zijn de inkomensafhankelijke kindregeling, de integrale lokale aanpak van armoede en digitalisering en publieke dienstverlening. Hieronder ga ik in op de voortgang van deze maatregelen.

Nutsvoorzieningen

Het kabinet subsidieert de vaste tarieven van de nutsvoorzieningen (elektra, drinkwater) structureel. Ook internet wordt gesubsidieerd met 25-35 USD per aansluiting. Daarnaast worden investeringen

gedaan in de fysieke infrastructuur, die ten goede komen aan de toegankelijkheid en betaalbaarheid. Tenslotte zijn tot en met 2026 incidentele, aanvullende maatregelen getroffen, zoals een aanvullende subsidie voor elektra, drinkwater en telecom en een energietoelage voor minimahuishoudens. Een besluit over het al dan niet structureel voortzetten van deze aanvullende subsidies, is onderdeel van het integrale afwegingsmoment voor koopkrachtmaatregelen voor Caribisch Nederland.

Wonen

Het kabinet zet onverminderd in op het opvolgen van de aanbevelingen die zien op het verlagen van de woonlasten voor inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit heeft sinds de publicatie van het rapport van de Commissie onder andere geleid tot de oplevering van 68 nieuwe sociale huurwoningen op Bonaire en 18 nieuwe sociale huurwoningen op Saba. Ook worden steeds meer mensen ondersteund in hun huurlasten middels de verhuurderssubsidie en de pilot Bijdrage Particuliere Verhuur. In 2024 heeft de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) € 7,6 miljoen beschikbaar gesteld voor het vergroten van de woningvoorraad en € 5,6 miljoen voor de regelingen ter ondersteuning van de huurlasten. Over deze en verdere resultaten is uw Kamer geïnformeerd in de Voortgangsrapportage 2024 Beleidsagenda VRO/CN.⁸

Transport

Een andere grote kostenpost voor inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba is vervoer. Op Prinsjesdag 2023 heeft het vorige kabinet structureel middelen gereserveerd voor het openbaar vervoer op de eilanden. In 2024 was er € 800.000 beschikbaar voor het openbaar vervoer. Vanaf 2025 stellen we structureel € 700.000 ter beschikking aan de openbare lichamen. Met deze middelen worden zij ondersteund bij de implementatie en exploitatie van openbaar vervoer, en kunnen zij hier vanuit de lokale context invulling aan geven. Doel hiervan is ervoor te zorgen dat de vervoerskosten op de eilanden teruggebracht worden naar een betaalbaar niveau.

⁸ Kamerstuk 36 600 XXII, nr. 65

Op Bonaire zijn in het Bestuursakkoord 2024-2027 afspraken gemaakt over de invoering van openbaar vervoer. Ook in de in 2024 toegekende Regio Deal is er budget beschikbaar gesteld voor een eenmalige investering in het openbaar vervoer, bijvoorbeeld voor de aankoop van bussen en het bouwen van bushaltes. De aanpak op Bonaire is gericht op de implementatie van een betrouwbaar, efficiënt en duurzaam openbaar vervoersysteem dat aansluit bij de behoeften van de gemeenschap. Het systeem draagt niet alleen bij aan armoedebestrijding, maar ook aan verduurzaming van mobiliteit en verlaging van de verkeersdruk. Er is een projectplan opgesteld voor verdere invulling van het openbaar vervoerstraject. Sint Eustatius verkent de behoefte en mogelijkheden voor openbaar vervoer op het eiland, waarbij rekening wordt gehouden met de pilot die al loopt in het kader van maatschappelijke ondersteuning. Hierbij kunnen mensen met een beperking, chronische ziekte of ouderen in aanmerking komen voor een strippenkaart voor vervoersritten georganiseerd vanuit het openbaar lichaam. Op Saba is de pilot openbaar vervoer in maart 2023 afgerond en is nu geïmplementeerd met het *Public Transportation Plan (2024- 2029)*. Hiermee beschouw ik de motie van het lid White over het inventariseren wat er nodig is om te komen tot een ov-netwerk op Caribisch Nederland als afgedaan.⁹

Intereilandelijk vervoer is, net als het openbaar vervoer, een noodzakelijke voorziening om rond te kunnen komen én te kunnen participeren in de samenleving in het gehele Caribisch deel van het Koninkrijk. In december heb ik u geïnformeerd over de wijziging van de Luchtvaartwet BES om een wettelijke grondslag te creëren voor een zogenoemde Public Service Obligation (PSO) voor Sint Eustatius en Saba. Een PSO is een instrument waarmee de overheid voorwaarden kan stellen aan luchtvaartmaatschappijen om bijvoorbeeld een lagere ticketprijs te garanderen. Voor de PSO is een structurele financiële bijdrage van de overheid nodig, maar op dit moment zijn daar geen middelen voor beschikbaar. Ik onderzoek samen met de betrokken ministeries de mogelijkheden voor financiering.

Hiernaast verleent het Rijk voor de veerboot tussen de bovenwindse eilanden jaarlijks subsidie zodat de tarieven omlaag kunnen. Deze subsidie loopt tot eind van dit jaar. Ik verken samen met de

⁹ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 12

betrokken ministeries de mogelijkheden om de subsidie te kunnen voortzetten in 2026.

Mededingings- en prijsbeleid

De Commissie noemt het introduceren van het mededingingsbeleid met passend toezicht als één van de opties om in bredere zin de prijzen te verlagen. Op dit moment is er geen mededingingswet op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De minister van EZ zal dit jaar samen met de openbare lichamen starten met het verkennen wat de verschillende mogelijke verbeteringen zijn en welke prioritering daarbij nodig is. Ook verkent EZ of een mededingingskader een bijdrage kan leveren aan de versterking van de eilandeconomieën in algemene zin en verlaging van de prijzen in het bijzonder. De minister van EZ zal samen met de eilanden, aan de hand van de verkenningsresultaten, besluiten of en welke vervolgacties nodig zijn.

Zoals de Commissie stelt, zijn er ook andere maatregelen nodig om de kosten van levensonderhoud te verlagen, zoals prijsregulering. Het Economisch Bureau Amsterdam (EBA) heeft in november 2024 in opdracht van het Openbaar Lichaam Saba een onderzoek uitgevoerd naar de opbouw van de kosten van producten die uiteindelijk in de supermarkt belanden op Saba. Uit het onderzoek blijkt dat het oplossen van de hoge prijzen, hoge kosten van transport en regeldruk niet eenvoudig is, mede omdat het afhankelijk is van marktontwikkelingen. Daarbij speelt dat Bonaire, Saba en Sint Eustatius kleine eilanden zijn waarbij een geïsoleerde ligging en kleinschaligheid gepaard gaan met onvermijdelijke hogere kosten van ondernemen en levensonderhoud. Het is aan Saba om de aanbevelingen uit dit onderzoek uit te voeren.

Kinderopvang

De Commissie acht het van belang dat het gebruik van kinderopvang gestimuleerd wordt; juist voor huishoudens met lage inkomens. Zij roept de openbare lichamen en de Rijksoverheid op om te zorgen dat er voldoende kinderopvang is voor alle kinderen en dat de kinderopvang voor in elk geval de minima de facto gratis blijft. Ook de Nationale Ombudsman¹⁰ benadrukt het belang van toegang tot kinderopvang voor jonge kinderen. Als onderdeel van de Wet kinderopvang BES, die in 2024 door uw Kamer is aanvaard, verlaagt

¹⁰ Rapport Nationale Ombudsman 'De eindjes aan elkaar knopen'

het kabinet vanaf 2027 de ouderbijdrage verder tot 4% van de kostprijs van kinderopvang. De ouderbijdrage wordt dan enkele tientallen dollars per maand. Voor ouders die het niet kunnen betalen, heeft het openbaar lichaam de mogelijkheid om de ouderbijdrage te betalen. Voor hen is kinderopvang gratis. Op 20 mei jl. heeft de Staatssecretaris Participatie en Integratie uw Kamer geïnformeerd over kinderopvang op de BES.¹¹ In deze brief informeert de staatssecretaris uw Kamer over de kwaliteit van de kinderopvang op Bonaire, Saba en Sint Eustatius in 2024, de stand van zaken van de wet- en regelgeving en de monitorbezoeken door Uitvoering van Beleid, gericht op de administratie van kinderopvangorganisaties.

Ten slotte zet het Rijk via de Regio Deals in op investeringen in de brede welvaart en zelfredzaamheid van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. In de brief over economische ontwikkeling van 10 maart jl.¹² en tijdens het debat van 16 april jl. hebben mijn voorganger en de voormalige minister van EZ uw Kamer nader geïnformeerd over deze plannen.

Beleidsbrief ontwikkelingen SZW-domein

Uw Kamer wordt dit najaar via een beleidsbrief over Caribisch Nederland vanuit SZW nader geïnformeerd over de ontwikkelingen op het terrein van SZW in den brede. In deze brief komen ook andere relevante maatregelen van SZW aan de orde, waaronder de voorgenomen werkloosheidsregeling voor Caribisch Nederland en een verlofregeling met uitkeringsfaciliteit voor begeleiders bij medische uitzending. Daarnaast wordt invulling gegeven aan de motie van de leden White (PvdA), Van Nispen (SP), Bamenga (D66) en Ceder (CU)¹³, waarin het kabinet wordt verzocht de Kamer te informeren over de uitkomsten van de verkenning naar de mogelijkheden voor een inkomensafhankelijke kindregeling op Caribisch Nederland. Daarbij wordt nader ingegaan op de bevindingen van de verkenning, die momenteel nog gaande is, en wordt het verdere proces toegelicht.

Integrale lokale aanpak van armoede Bonaire, Sint Eustatius en Saba

¹¹ Kamerstuk 31 322, nr. 556

¹² Kamerstuk 36 600 IV, nr. 51

¹³ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 42

De integrale aanpak van armoede op de eilanden via de lokale integrale programma's is cruciaal. De ministeries SZW, VWS, OCW en BZK dragen met capaciteit en financiële middelen bij aan de programma's Werken aan Welvaart en Welzijn (Bonaire), Strong Roots (Sint Eustatius) en het Community Development & Culture Plan (Saba). Daarbij werken we in toenemende mate op integrale wijze samen met de eilanden. De voortgang van de programma's wordt geborgd via bestuursakkoorden die in gezamenlijkheid tussen het Rijk en de openbare lichamen zijn gesloten.

Economische ontwikkeling

Onder integraliteit valt tevens het stimuleren van economische ontwikkelingen en een vruchtbaar ondernemersklimaat. Zoals mijn voorganger en de vorige minister van Economische Zaken (EZ) in de Kamerbrief van 10 maart jl. hebben benoemd,¹⁴ werken we samen aan het opstellen van de economische ontwikkelstrategieën per eiland. Daarbij kiest Bonaire ervoor om deze strategie onderdeel te laten uitmaken van hun "Vision 2050". Voor het einde van het jaar informeer ik u samen met de minister van EZ over de voortgang.

Verder investeert het kabinet met drie Regio Deals met een totale waarde van 28 miljoen euro op de drie eilanden om de brede welvaart te vergroten. Met de komst van de ING-Bank op Sint Eustatius en Saba en het zorgdragen van het functioneren van de betaalautomaten door de Nederlandse Bank wordt invulling gegeven aan een belangrijke randvoorwaarde voor de bovenwindse eilanden. Verder investeer ik (in aanvulling op het Ministerie van IenW) volop in de infrastructuur van Saba ten behoeve van de nieuwe zeehaven voor een bedrag van 40 miljoen euro en in de wegen van Bonaire voor een bedrag van 16 miljoen euro.

Kinderen

Een van de onderdelen van de programma's is het realiseren van schoolmaaltijden. Hiervoor heeft het ministerie van OCW voor de periode 1 januari 2025 tot en met juli 2026 in totaal € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld. Er wordt toegewerkt naar structurele financiering hiervoor. De ministeries OCW, SZW en VWS werken op integrale wijze samen met de openbare lichamen op dit onderwerp. Tevens subsidieer ik het programma 'Kinderen in hun Kracht' van

¹⁴ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 51.

UNICEF. UNICEF biedt via dit programma onder andere ondersteuning bij positief opvoeden en jeugdparticipatie. Ook biedt UNICEF expertise en capaciteitsondersteuning aan de openbare lichamen bij het ontwikkelen en uitvoeren van integraal jeugdbeleid. Daarnaast zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba alle drie aangesloten bij het Child Friendly Cities Initiative van UNICEF, waarbij kinderrechten vertaald worden naar zowel beleid als de praktijk.

Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en werkgelegenheid

Het kabinet heeft de afgelopen jaren incidentele middelen beschikbaar gesteld aan de openbare lichamen voor instrumenten die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt nodig hebben om te kunnen werken. Specifiek gaat het over beschut werk, loonkostensubsidie en jobcoaching. In de Voorjaarsnota is hier vanaf 2026 structureel € 4 miljoen voor beschikbaar gesteld uit de 'groepen in de knel'-envelop. Dit is het bedrag dat de openbare lichamen nodig hebben voor het continueren van de huidige inzet. Het kabinet volgt met deze maatregel het advies van de Commissie om de ondersteuning verder te verduurzamen. Deze middelen zijn aanvullend op de € 1 miljoen die de openbare lichamen vanaf 2022 krijgen voor arbeids-bemiddeling, scholing van werkzoekenden en matching met werkgevers.

Digitalisering en Publieke dienstverlening

Digitalisering is ondersteunend aan bestaanszekerheid via onder andere sterkere publieke dienstverlening, de invoering van sociale regelingen en de verzameling van goede statistieken. Recent heeft uw Kamer de Wet invoering BSN en voorzieningen digitale overheid BES aangenomen. Met dit wetsvoorstel geeft BZK mede invulling aan belangrijke onderdelen van een digitale overheid. Het BSN en de voorzieningen van de digitale overheid leggen een basis voor sterkere fysieke en digitale dienstverlening.

Belangrijk is dat dienstverlening zo wordt aangeboden dat iedereen daar gebruik van kan maken, en dat deze recht doet aan de persoonlijke situatie van mensen. Door de behoeften en de leefwereld van mensen centraal te stellen, in plaats van het perspectief van de overheid, helpen we de burger de weg te vinden naar relevante, passende, dienstverlening en ondersteuning. Hierdoor kunnen meer mensen gebruik maken van bijvoorbeeld

regelingen en voorzieningen die mensen in armoede kunnen ondersteunen.

BZK werkt samen met de departementale units binnen de Rijksdienst Caribisch Nederland en de openbare lichamen aan een betere dienstverlening. In onderzoeken naar de behoeften rondom dienstverlening en de klantreizen, staan burgers en ondernemers centraal, en worden knelpunten in de dienstverlening geïdentificeerd. Ook het ontwikkelen van dienstverleningsconcepten voor overheidsorganisaties op de eilanden, het verbeteren van de telefonische bereikbaarheid van overheidsdienstverleners en het gelijktrekken van openingstijden van verschillende rijksdiensten zijn onderdeel van de samenwerking.

Verder wordt in samenwerking met de ministeries van BZK en Financiën, verkend of, en zo ja, hoe, de systematiek van een loonaangifteketen in Caribisch Nederland gebruikt kan worden als goede administratieve basis voor de vastlegging van herbruikbare Inkomens- en Loongegevens en Dienstverbanden. Dit is nodig om eenvoudiger inkomensafhankelijke regelingen in te kunnen voeren op Bonaire, Sint Eustatius en Saba en het ministerie van SZW in de uitvoering kan differentiëren. De projectinitiatie wordt op dit moment voorbereid.

Tot slot is ook geo-data belangrijk voor de uitvoering van (gedifferentieerde) regelingen in het sociaal domein. Ten behoeve van besluitvorming over de Basisregistratie Adressen en Gebouwen en andere verbeteringen in het geo-datafundament van Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden momenteel de kosten en baten uitgewerkt. De baten van goede geo-data voor de uitvoering van sociale regelingen wordt daarin betrokken.

Gerichte groei

Het rapport Gerichte Groei van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen Caribisch Nederland 2050, brengt de uitdagingen aan het licht die ontwikkelingen als vergrijzing en migratie op de lange termijn met zich mee brengen. Dit geldt ook voor de zelfredzaamheid en bestaanszekerheid van inwoners op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Hierbij zijn de snelle groei van inwoners op Bonaire en de stijgende energieprijzen een concreet punt van

aandacht. Het kabinet werkt momenteel samen met de eilanden aan een aparte reactie op dit rapport. Naar verwachting wordt deze in oktober met uw Kamer gedeeld.

Tot slot

De commissie sociaal minimum Caribisch Nederland constateert in haar voorwoord dat huishoudens op Bonaire, Sint Eustatius en Saba moeten rondkomen met minder middelen dan het sociale minimum en leven in omstandigheden die Nederland onwaardig zijn. Het kabinet heeft in reactie op dit rapport forse stappen gezet om de bestaanszekerheid van de inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba te verbeteren. Met de genomen maatregelen, heeft het kabinet een wezenlijke impuls gegeven aan de koopkracht van minimahuishoudens in Caribisch Nederland.

Tegelijkertijd komt Caribisch Nederland van ver en blijft inzet op verschillende thema's noodzakelijk. Daarom blijft het kabinet zich de komende tijd onverminderd inspannen om de bestaanszekerheid te borgen door de samenhang in beleid te bewaken, toe te werken naar structurele en gerichte maatregelen en de kostenverlagende investeringen voor de korte en lange termijn verder te implementeren voor de inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. En in bredere zin: zich in te zetten voor een goed leven voor de inwoners waarbij ze toegang hebben tot basisvoorzieningen en zich ook kunnen ontwikkelen.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
E. van Marum